

Öğretim İlke ve Yöntemleri

Öğretme Sanatı

Prof. Dr. Özcan DEMİREL

— 26. Baskı —

 PEGEM
AKADEMI

Prof. Dr. Özcan DEMİREL

Öğretim İlke ve Yöntemleri ÖĞRETME SANATI

ISBN 978-975-6802-06-9

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

26. Baskı: Kasım 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım AŞ
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 802 00 53-54

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Özcan DEMİREL

Özcan DEMİREL, 26.05.1943 tarihinde Adapazarı-Sapanca'da doğmuş, 1960'da Arifiye İlköğretmen Okulu'ndan mezun olmuş ve bir öğretim yılı Anadolu'nun bir köyünde ilkokul öğretmenliği yapmıştır. 1964 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü'nü bitirmiş ve on yıl süreyle orta dereceli okullarda İngilizce öğretmenliği ve müdür yardımcılığı görevi yapmıştır. 1974 yılında Hacettepe Üniversitesi'ne İngilizce öğretim görevlisi olarak girmiş ve aynı üniversitenin Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi'nde eğitim alanında lisans çalışması yapmış, 1975 yılında bilim uzmanlığı, 1979'da da Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden doktora derecesi almıştır.

Hacettepe Üniversitesi'nde 1983'de doçentlik, 1989'da da profesörlük ünvanını almış, 2009 yılında "Hacettepe Üniversitesi – Bilimde Hizmet Ödülü" almaya layık görülmüş ve 2010 yılında yaş haddinden bu üniversiteden emekli olmuştur. Halen Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yabancı dil öğretimi ve program geliştirme konularında bilimsel çalışma ve incelemeler yapan Profesör Demirel'in yayımlanmış uluslararası 36, ulusal 84 olmak üzere toplam 120 makale ve bildirisi ile 32 kitabı bulunmaktadır. Şu ana kadar 52'si doktora ve 53'ü yüksek lisans olmak üzere toplam 105 tezin danışmanlığını yapmıştır.

Özcan Demirel, 1992-1997 yılları arasında YÖK Dünya Bankası Öğretmen Yetiştirme Projesi'nde "Proje Yönetim Birimi" üyesi; 1996-1997 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı Dünya Bankası Projesi'nde program geliştirme uzmanı, 2000-2002 yılları arasında Avrupa Birliği-MEDA Temel Eğitime Destek Projesi'nde proje eş-başkanı, 1995-2007 yılları arasında da Milli Eğitim Bakanlığı adına Avrupa Konseyi Dil Politikaları Bölümü'nde Türkiye delegesi olarak görev yapmıştır. Halen, Eğitim Programları ve Öğretim Derneği – EPODER'in başkanlığını yürütmektedir. Profesör Demirel, evli olup iki çocuk ve dört torun sahibidir.

Anneme ve Babama

ÖN SÖZ

Bu çalışma, öğretmenlik meslek bilgisini kazandırmada çağdaş öğretme yöntemlerini ve tekniklerini tanıtmak amacıyla hazırlanmıştır.

Öğretmen adaylarının, sınıf içi uygulamalara geçmeden önce öğretme yöntem ve tekniklerini tanınması, bunları kendi özel alanlarına uygulaması, bunun yanı sıra teknolojik araç ve gereçlerin eğitim ortamında kullanılması konusunda bilgi edinmeleri büyük önem taşımaktadır.

“Öğretme Sanatı” yayına hazırlanırken öğretmen adaylarının meslek bilgisi gereksinimleri dikkate alınmıştır. Üç modül üzerine temellendirilen bu yapıtta; I. Modülde öğretim etkinliklerinin planlanması, yıllık, ünite, günlük ve ders planlarının hazırlanması üzerinde durulmuştur. II. Modülde uygulamanın nasıl yapılacağı, öğretme sanatını uygularken öğretme stratejisi, yöntem ve tekniklerden nasıl yararlanılacağı üzerinde durulmuştur. III. Modülde de ölçme değerlendirme tekniklerine yer verilmiştir. Ekler bölümünde günlük ders planlarına örnekler verilmiş, ayrıca son yıllarda gündeme gelen düşünme becerilerinin öğretimi ve çok boyutlu zekâ kuramına dayalı ders planlarından örnekler sunulmuştur.

Bu yapıt, 1960 yılında ilköğretmen okulundan mezun olup, ilk kez öğretmenliğe başladığım günden bu zamana kadar geçen sürenin bir ürünüdür. 40 yılı aşkın meslek yaşamımda etkileşim içinde olduğum tüm öğretmenlerimin, öğrencilerimin ve meslektaşlarımdan izlerini satır aralarına yerleştirmeye çalıştım. Bu yapıtın ortaya çıkmasında etkileşim içinde olduğum herkese, yaratıcı drama bölümünü yazan anabilim dalımız öğretim elemanlarından Dr. Tülay Üstündağ’a, ayrıca, ölçme değerlendirme bölümüne katkı getiren Ar. Gör. Zekeriya Nartgün’e, Kenan Demir’e ve Duygu Anıl’a, kitabı baştan sona kadar okuyup katkı getiren Prof. Dr. Zeki Kaya’ya, Ar. Gör. Eda Erdem’e, Bünyamin Yurdakul’a; yayın aşamasının her anında özverili ve titiz çalışmalar sergileyen **Pegem Akademi** Takımına teşekkür etmek isterim.

Bu çalışmanın az da olsa öğretme sanatını uygulayacak olan ve uygulayan tüm eğitimcilerle katkı getirmesi, yazarı mutlu kılacaktır.

Prof. Dr. Özcan DEMİREL
ORCID No: 0000-0002-1310-0559

Ankara, 2004

24. BASKIYA ÖN SÖZ

Günümüzdeki hızlı değişim ve teknolojik gelişmeler, eğitim dünyasında oluşan pek çok yenilik ve yönelimleri ortaya çıkarmakta, öğrenme - öğretme sürecini etkilemekte ve öğretmeden çok öğrenmenin daha önemli olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Bu anlayış, sadece eğitim uygulamalarını değil, eğitim politikalarını ve program geliştirme çalışmalarını da etkilemektedir.

Türk Millî Eğitim sistemi, eğitim dünyasındaki bu gelişme ve yönelimler doğrultusunda kendini yenileme çalışmalarına uyum sağlamaya başlamış ve öncelik ilköğretim kademesindeki programların değiştirilmesine verilmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımı temele alan bir görüşle hazırlanan yeni öğretim programları, çok boyutlu zekâ kuramı uygulamalarıyla etkinlik zenginliğine kavuşturulmak istenmiştir.

Tüm bu değişmelerin sistemi olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Ancak, değişmeyecek olan öğretmenin mesleğini yerine getirmedeki sanat anlayışı, öğretim tarzı ve öğretim üslubu olacaktır. Bu bir bakıma mesleği "icra etme" aşamasındaki sanat anlayışıdır. Bu, yaşandıkça kazanılacak bir özelliktir. İşte öğretim sanatı, bu deneyimlerin yaşanmasına katkı getiren bir çalışma olarak varlığını devam ettirecektir. Bu nedenle, her baskıda yeni yaklaşımlara örnekler getirilirken eski örneklerin bir kenara atılmasından çok onlara çağdaş yorumlar getirilmesinin daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu belirlemeler doğrultusunda öğretim sanatının tüm öğretmen adaylarına ve öğretmenlere katkı getirmesi en çok yazarı mutlu edecektir.

Prof. Dr. Özcan DEMİREL

Ankara, 2015

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	v
24. Baskıya Ön Söz	vi
İçindekiler.....	vii
Çizelgeler Listesi	xiv
Şekiller Listesi.....	xiv

MODÜL -I- PLANLAMA (Öğretim Öncesi Etkinlikler)

(ss. 1 – 63)

1. Bölüm ÖĞRETİM ETKİNLİKLERİNİ PLANLAMA

(ss. 6 – 24)

Giriş.....	6
Eğitimle İlgili Temel Kavramlar	6
Eğitim.....	6
İnsan.....	6
Yaşantı	7
Kültür	7
Kültürleme	8
Kültürlenme.....	9
Davranış	10
Öğretme.....	10
Öğrenme.....	10
Eğitim Bilimi.....	10
Eğitim Programı	11
Eğitimde Planlama.....	13
Öğretim Etkinliklerinde Planlı Çalışmanın Yararları.....	14
Plan Çeşitleri, Yıllık ve Ders Planlarının Yapılışı.....	15
Ünitelendirilmiş yıllık plan.....	15
Ders Planı.....	17
Özet	22
Tartışma Soruları	24

2. Bölüm

ÖĞRETİM PROGRAMLARINI İNCELEME

(ss. 26 – 38)

Giriş.....	26
Eğitimde Program Geliştirme Süreci	26
Eğitim Programının Öğeleri	29
Hedef ve Davranışlar	30
Hedeflerin Aşamalı Sınıflaması	31
Kazanım	33
İçerik.....	34
İçerik Seçimi ve Organizasyonu.....	34
Öğretme-Öğrenme Süreci.....	35
Ölçme-Değerlendirme Süreci	36
Özet	36
Tartışma Soruları	38

3. Bölüm

DERS KİTAPLARINI SEÇME

(ss. 40 – 49)

Giriş.....	40
Biçimsel Görünüm.....	41
Bilimsel İçerik	41
Dil ve Anlatım	42
Açıklayıcı Bilgiler	46
Özet	48
Tartışma Soruları	49

4. Bölüm

ÖĞRETİM MATERYALLERİNİ HAZIRLAMA

(ss. 52 – 63)

Giriş.....	52
Görsel Araçlar.....	54
İşitsel Araçlar	55
Görsel-İşitsel Araçlar	55
Teknoloji Destekli Araçlar	55
Öğretim Materyallerinin Hazırlanması ve Seçimi.....	57
Öğretim Materyali Hazırlama İlkeleri.....	58
Özet	60
Tartışma Soruları	61
Modül İ'de Yararlanılan Kaynaklar.....	62

MODÜL -II-

UYGULAMA

(Öğretim Anındaki Etkinlikler)

(ss. 65 – 218)

1. Bölüm

ÖĞRETME ETKİNLİĞİNİ UYGULAMA

(ss. 70 – 130)

Giriş.....	70
Öğrenme ve Öğretim İlkeleri.....	70
Genel Öğretim İlkeleri.....	73
Öğretme Stratejileri	74
Giriş.....	74
Öğretme Yöntemleri.....	77
Anlatma Yöntemi	78
Tartışma Yöntemi	79
Örnek Olay Yöntemi.....	81
Gösterip Yaptırma Yöntemi	82
Problem Çözme Yöntemi	83
Yaratıcı Drama Yöntemi	85
Bireysel Çalışma Yöntemi	102
Öğretme Teknikleri	103
Grupla Öğretim Teknikleri.....	104

Beyin Fırtınası.....	105
Gösteri.....	106
Soru-Cevap.....	108
Benzetim	110
İkili ve Grup Çalışmaları	112
Mikro Öğretim.....	116
Eğitsel Oyunlar.....	118
Altı Şapkalı Düşünme Tekniği.....	119
Bireysel Öğretim Teknikleri	121
Bireyselleştirilmiş Öğretim	121
Programlı Öğretim	124
Sınıf Dışı Öğretim Teknikleri	126
Gezi.....	126
Gözlem	127
Görüşme.....	127
Sergi	127
Proje.....	127
Ödev	128
Özet.....	128
Tartışma Soruları.....	130

2. Bölüm

ÖĞRENME YAŞANTILARI SAĞLAMA

(ss. 132 – 178)

Giriş.....	132
Öğrenme Modelleri	132
Tam Öğrenme	132
Pekiştireç.....	135
İpucu.....	135
Dönüt/Düzeltilme.....	135
Katılım.....	136
İşbirliğine Dayalı Öğrenme	137
Çok Boyutlu Zekâ Kuramı	142
Çok Boyutlu Zekâ ve Bireysel Gelişim.....	144
Çok Boyutlu Zekânın Geliştirilmesi ve Öğretme Süreci İçinde Kullanımı	145
Çok Boyutlu Zekâ ile Ders Planlama	146
Çok Boyutlu Zekâ Kuramında Ölçme ve Değerlendirme	153
Kavram Haritaları	156
Yapılandırıcılık	161
Özet.....	175
Tartışma Soruları.....	178

3. Bölüm
TEKNOLOJİ DESTEKLİ ORTAMLARDA ÖĞRETME-ÖĞRENME
(ss. 180 – 188)

Giriş.....	180
Bilgisayar Destekli Öğretim.....	180
Bilgisayar Destekli Öğretimin Yararları.....	185
Bilgisayar Destekli Öğretimin Sınırlılıkları.....	186
Özet.....	187
Tartışma Soruları.....	188

4. Bölüm
SINIF İÇİNDE İLETİŞİM KURMA
(ss. 190 – 200)

Giriş.....	190
İletişim.....	190
Etkileşim.....	194
Özet.....	198
Tartışma Soruları.....	200

5. Bölüm
SINIFTA ÖĞRETMENİN ROLÜ VE SINIF YÖNETİMİ
(ss. 202 – 218)

Giriş.....	202
Sınıfta Öğretmenin Rolü.....	202
Sınıf Yönetimi.....	205
Öğretmen Nitelikleri.....	206
Özet.....	210
Tartışma Soruları.....	212
Modül II’de Yararlanılan Kaynaklar.....	213

MODÜL -III-
DEĞERLENDİRME
(Öğretim Sonrası Etkinlikler)
(ss. 219 – 312)

1. Bölüm
EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
(ss. 226 – 294)

Giriş.....	226
Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili Temel Kavramlar	226
Ölçmede Sıfır.....	227
Ölçmede İzomorfluk ve Homomorfluk.....	229
Ölçmede Hata	233
Hata Türleri.....	234
Ölçme Araçlarında Bulunması Gereken Nitelikler	234
Güvenirliği Etkileyen Faktörler.....	238
Geçerlik.....	240
Kullanışlılık.....	243
Ölçmelerin Standart Hatası.....	243
Standart Puanlar	244
Eğitimde Kullanılan Ölçme Araç ve Yöntemleri	245
Test Geliştirme	259
Ölçme Sonuçları Üzerinde İstatistiksel İşlemler.....	272
Ölçme Sonuçlarının (Puanlarının) Düzenlenmesi	272
Frekans Tablosunun Hazırlanması	273
Merkezî Eğilim Ölçüleri	276
Dağılım Ölçüleri.....	278
Değerlendirme ve Not Verme	280
Değerlendirme	280
Değerlendirmenin Eğitim Sistemi İçindeki İşlevleri	280
Değerlendirme Teknikleri	282
Not Verme.....	285
Alternatif Değerlendirme Teknikleri.....	288
Özet	293
Tartışma Soruları	294

2. Bölüm

DÖNÜT VE DÜZELTME İŞLEMLERİ

(ss. 296 – 312)

Giriş.....	296
Dönüt ve Düzeltme.....	296
Dönüt ve Düzeltme İşlemlerinin Ölçme Sonuçlarına Dayalı Olarak Yapılması.....	297
Duyuşsal Alandaki Davranışların Ölçülmesi.....	299
Dönüt-Düzeltme İşleminde Sonra Ölçme Araçlarının Geliştirilmesi	302
Hedef Davranışa Dayalı Çoktan Seçmeli Test Maddesi Yazma	307
Bilgisayar Destekli Ölçme ve Değerlendirme	309
Özet	311
Tartışma Soruları	311
Modül III'te Yararlanılan Kaynaklar	312

EKLER

(ss. 314 – 369)

Ek 1. Ünitelendirilmiş Yıllık Plan Örneği.....	314
Ek 2. Ders Planı Örnekleri.....	355
Ek 3. Öğretmenlerde Bulunması Gereken Yeterlikler.....	366
Ek 4. Aday Öğretmen Değerlendirme Formu.....	368
Terimler Sözlüğü	370
Ad Buldurusu	373
Konu Buldurusu	374

ÇİZELGELER

Çizelge 1.	Ünitelendirilmiş Yıllık Ders Planı	19
Çizelge 2.	Ders Planı	20
Çizelge 3.	Hedef - Strateji - Yöntem - Teknik İlişkisi	126
Çizelge 4.	Tam Öğrenme Stratejisi	137
Çizelge 5.	Çok Boyutlu Zekâ Kuramında Değerlendirme Teknikleri	154
Çizelge 6.	Sözlü Sınavı Değerlendirme	249
Çizelge 7.	Belirtke Tablosu	261
Çizelge 8.	Dil Dersi İçin Test Planı.....	262
Çizelge 9.	Maddelere Üst ve Alt Grupta Yer Alan Öğrencilerin Vermiş Oldukları Cevaplar	265
Çizelge 10.	Maddelere Üst ve Alt Grupta Yer Alan Öğrencilerin Vermiş Oldukları Cevaplar	268
Çizelge 11A.	Madde Kartı Örneği (Ön Yüzü)	271
Çizelge 11B.	Madde Kartı Örneği (Arka Yüzü)	271
Çizelge 12.	60 Öğrencinin Sayısal Yetenek Puanları Sıralanmış Hâli.....	273
Çizelge 13.	60 Öğrencinin Sayısal Yetenek Puanlarının Frekans Tablosu.....	274
Çizelge 14.	Standart Kaymanın Hesaplanması İçin Çalışma Tablosu	279

ŞEKİLLER

Şekil 1.	Program Geliştirme Sürecinde Yer Alan Ögeler.....	27
Şekil 2.	Program Geliştirme Ögeleri.....	28
Şekil 3.	Program Geliştirme Süreci	29
Şekil 4.	Duyu Organlarına Göre Bilgilerin Kalıcılık Oranları	53
Şekil 5.	Tam Öğrenme Kuramı Modeli.....	132
Şekil 6.	Aşamalı Öğrenme Birimleri.....	134
Şekil 7.	Çok Boyutlu Zekâ Kuramında Planlama Sorunları.....	148
Şekil 8.	İletişim Süreci.....	191
Şekil 9.	Ortak Yaşantı Alanı	192
Şekil 10.	Eğitimde İletişim Süreci	193
Şekil 11.	Sınıf İçinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi.....	195
Şekil 12.	Etkileşim Kategorileri İçin Analiz	196
Şekil 13.	Öğretim-Öğrenme Süreci, Öğretmen, Ölçme Aracı ve Davranış İlişkisi.....	304
Şekil 14.	Bloom'un Sınıflaması ve Soru Düzeyleri	305

MODÜL -I-

PLANLAMA (Öğretim Öncesi Etkinlikler)

1. Bölüm

Öğretim Etkinliklerini Planlama
(ss. 5-23)

2. Bölüm

Öğretim Programlarını İnceleme
(ss. 25-38)

3. Bölüm

Ders Kitaplarını Seçme
(ss. 39-49)

4. Bölüm

Öğretim Materyallerini Hazırlama
(ss. 51-61)

Modül İde Yararlanılan Kaynaklar
(ss. 62-63)